

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 1751/18

ע"א 2033/18

ע"א 2075/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופטת י' וילנר

המערערת בע"א 1751/18: עיריית אשקלון

המערערים בע"א 2033/18: 1. פלוני
2. המוסד לביטוח לאומי

המערערת בע"א 2075/18: הראל חברה לביטוח בע"מ

נ ג ד

המשיבים בע"א 1751/18: 1. פלוני
2. המוסד לביטוח לאומי
3. סרגיי טבנצ'קוב
4. הדר חברה לביטוח בע"מ
5. הראל חברה לביטוח בע"מ
6. איילון חברה לביטוח בע"מ
7. מגדל חברה לביטוח בע"מ

המשיבים בע"א 2033/18: 1. סרגיי טבנצ'קוב
2. הדר חברה לביטוח בע"מ
3. עיריית אשקלון
4. הראל חברה לביטוח בע"מ
5. איילון חברה לביטוח בע"מ
6. מגדל חברה לביטוח בע"מ

המשיבים בע"א 2075/18: 1. פלוני
2. המוסד לביטוח לאומי
3. סרגיי טבנצ'קוב
4. הדר חברה לביטוח בע"מ
5. עיריית אשקלון
6. איילון חברה לביטוח בע"מ
7. מגדל חברה לביטוח בע"מ

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים
מיום 24.1.2018 בת"א 21789-11-10, שניתן על ידי כב'
השופט א' רומנוב

תאריך הישיבה: כ"ח בסיון התשע"ט (1.7.2019)

בשם המערערת בע"א
1751/18, המשיבה 3 בע"א
2033/18 והמשיבה 5 בע"א
: 2075/18
עו"ד שושי יוסקוביץ'; עו"ד ליטל פלד; עו"ד
אביחי לוי

בשם המערער 1 בע"א
2033/18, והמשיב 1 בע"א
1751/18 ובע"א 2075/18 :
עו"ד מיכאל הראל

בשם המערער 2 בע"א
2033/18 והמשיב 2 בע"א
1751/18 ובע"א 2075/18 :
עו"ד עופר בן צבי

בשם המערערת בע"א
2075/18 המשיבה 5 בע"א
1751/18 והמשיבה 4 בע"א
: 2033/18
עו"ד קובי אסולין

בשם המשיבים 3-4 בע"א
1751/18 ובע"א 2075/18
והמשיבים 2-1 בע"א
: 2033/18
עו"ד יוסף רנרט; עו"ד מירי מילס

בשם המשיבה 6 בע"א
1751/18 ובע"א 2075/18
והמשיבה 5 בע"א 2033/18 :
עו"ד אפרים ולדמן

בשם המשיבה 7 בע"א
1751/18 ובע"א 2075/18
והמשיבה 6 בע"א 2033/18 :
עו"ד יריב מדר

פסק-דין

השופטת י' וילנר:

1. לפנינו שלושה ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב'
השופט א' רומנוב) בת"א 21789-11-10 מיום 24.1.2018, בגדרו דחה בית המשפט

המחוזי את תביעת המערערים בע"א 2033/18 (להלן בהתאמה: התובע והמל"ל) נגד מר סרגיי טבצ'נקוב ומבטחתו – הדר חברה לביטוח בע"מ (המשיבים 3-4 בע"א 1751/18, המשיבים 1-2 בע"א 2033/18 והמשיבים 3-4 בע"א 2075/18; להלן: סרגיי והדר) וקיבל באופן חלקי את תביעת התובע והמל"ל נגד המערערת בע"א 1751/18, היא עיריית אשקלון (להלן: העירייה). כמו כן, דחה בית המשפט המחוזי בפסק דינו שתי הודעות לצד שלישי ששלחה העירייה לאיילון חברה לביטוח בע"מ ולמגדל חברה לביטוח בע"מ (המשיבות 6-7 בע"א 1751/18, המשיבות 5-6 בע"א 2033/18 והמשיבות 6-7 בע"א 2075/18), וקיבל הודעה לצד שלישי שנשלחה מטעם העירייה להראל חברה לביטוח בע"מ, היא המערערת בע"א 2075/18 (להלן בהתאמה: איילון, מגדל והראל).

רקע

2. ביום 23.11.2003 הגיע התובע ל"מוסך דניאלה" באזור התעשייה הצפוני באשקלון (להלן: המוסך), ותר אחר סרגיי – הוא בעל המוסך באותה העת. בשעה שהגיע התובע למקום, שהה סרגיי על גג המוסך (להלן גם: הגג) ועסק בתיקון נזילה בתעלת הניקוז, ואילו מר ולדימיר נפריץ – עובד המוסך (להלן: ולדימיר), שהה בבית העסק פנימה. בשלב כלשהו, בנסיבות השנויות במחלוקת בין הצדדים, עלה התובע אל גג המוסך – גג בעל שיפוע, אשר עשוי בעיקרו מלוחות אסבסט, ובו משובצים לוחות פרספקס שקופים. התובע החל להתקדם אל עבר סרגיי, תוך פגיעה על גבי הלוחות המרכיבים את הגג, ובתוך כך, איתרע מזלו, ואחד מלוחות הפרספקס נשבר תחתיו, והוא נפל אל תוך המוסך. כתוצאה מנפילתו נפצע התובע באורח קשה, והוא נותר משותק בפלג גופו התחתון (להלן: התאונה). בית המשפט המחוזי קבע כי כתוצאה מהתאונה נותרה לתובע נכות רפואית ותפקודית בשיעור של 100%.

3. בחלוף כשבע שנים, בשלהי תקופת ההתיישנות, הגישו התובע והמל"ל לבית המשפט המחוזי תביעה נזיקית נגד סרגיי והדר, ונגד העירייה (בתחילה הוגשה התביעה אף נגד בעלת המבנה שבו פעל המוסך, אך התביעה נגדה נדחתה בפסק דין חלקי מיום 17.4.2016, אשר ניתן בהסכמת התובע והמל"ל). התובע והמל"ל טענו כי יש לחייב את סרגיי בתשלום נזקי התובע, וזאת, בין היתר, בגין רשלנות והפרת חובה חקוקה שביצע בהזמינו את התובע לעלות אל גג המוסך, בהדרכת התובע כיצד לעלות אל הגג, וכן בהימנעות מהצבת שלטי אזהרה מפני עלייה כאמור. עוד נטען כי העירייה התרשלה והפרה חובות חקוקות המוטלות עליה, וזאת נוכח מתן היתר הבניה למבנה המוסך בשנת 1970 (להלן: היתר הבניה או ההיתר) חרף שילובם של לוחות פרספקס בגגו, נוכח

הימנעות העירייה מפיקוח ראוי על מפגעי בטיחות בגג המוסך, וכן לאור העובדה שהעירייה העניקה רישיון עסק למוסך חרף הליקויים האמורים.

בהמשך לכך, שלחה העירייה הודעות לצד שלישי לשלוש חברות ביטוח בהן היתה מבוטחת בעת קרות התאונה – והן, כאמור, הראל, איילון ומגדל.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

4. בית המשפט המחוזי דחה כאמור את התביעה נגד סרגיי והדר תוך שהעדיף את עדותו של סרגיי לעניין השתלשלות האירועים שקדמו לתאונה על פני עדויות התובע, אחיו ובא-כוחו. בית המשפט קבע כי לא עלה בידי התובע להוכיח שסרגיי הזמין לעלות אל גג המוסך, או כי סרגיי או ולדימיר הדריכובה כיצד לעשות כן. בתוך כך, בית המשפט המחוזי לא נתן אמון בעדות התובע בנוגע להתרחשויות אשר קדמו לנפילתו, ואף לא בעדותו של אחיו לגבי פגישה אשר נערכה, לכאורה, מספר ימים לאחר האירוע בהשתתפות האח, סרגיי, אבי התובע ובא-כוחו, ואשר במהלכה, כך נטען, הודה סרגיי כי הזמין את התובע לעלות אל גג המוסך ואף הסביר לו כיצד לעלות לגג כאמור. בנוסף, זקף בית המשפט המחוזי לחובת התובע את הימנעותו מלזמן לעדות את אביו, אשר נכח אף הוא בפגישה האמורה, וכן קבע כי יש ליתן משקל מוגבל לעדותו של בא-כוח התובע על אודות פגישה זו, וזאת, בין היתר, נוכח חלוף הזמן, וכן משום שעדותו של בא-כוח התובע על אודות הודאתו של סרגיי היא עדות מפי השמועה.

מנגד, כאמור, בית המשפט המחוזי מצא את עדותו של סרגיי, לפיה לא הזמין את התובע לעלות אל הגג – כעדות מהימנה, והעדיפה על פני עדויות התובע ועדיו.

5. בנוסף, נקבע כי סרגיי והעירייה לא היו צריכים לצפות שהתובע יעלה אל גג המוסך, ומשכך לא היתה מוטלת עליהם החובה לגדר את הגג או להציב שלטי אזהרה במקום. זאת, בעיקרו של דבר, נוכח מיקומו של המוסך באזור תעשייה, בהעדר סיבה נראית לעין לעלייתו של אדם זר אל הגג, ואף בהעדר נתיב גישה מסודר לעלייה כאמור.

נוכח כל האמור, דחה בית המשפט המחוזי את התביעה נגד סרגיי והדר.

6. אשר לתביעה נגד העירייה, בית המשפט המחוזי דחה את טענת התובע והמל"ל כי העירייה התרשלה במתן היתר הבניה. בתוך כך, התייחס בית המשפט המחוזי לתצהיר אשר הוגש מטעם העירייה, של גב' עינב דוד, היא מנהלת מחלקת רישוי בנייה בעירייה

אשקלון (להלן: מנהלת מחלקת הרישוי), בו טענה כי בהיתר נקבע שיש לבנות את גג המוסך מאסבסט. ואולם, בהמשך ההליך, שינתה את עמדתה, ובאישורו של בית המשפט המחוזי, הגישה היא תצהיר משלים, בו נטען כי ההיתר לא התייחס מפורשות לחומר הגלם ממנו ייעשה הגג. יחד עם זאת, נטען בתצהיר המשלים כי מעיון בתכנית לגביה ניתן ההיתר ובתשריט המצורף לה, עולה כי היתר הבניה מתייחס לגג העשוי בניה קלה. כן נטען כי גג משופע העשוי בניה קלה אינו מיועד לשאת משקל אדם.

על יסוד האמור, קבע בית המשפט המחוזי כי אמנם לא ניתן לקבוע בוודאות שהיתר הבניה כלל התייחסות לטיבו של גג המוסך, אך יחד עם זאת, צוין כי סביר יהא לקבוע שעל-פי היתר זה נדרש כי הגג ייעשה מאסבסט. לפיכך, קיבל בית המשפט המחוזי את טענת העירייה לפיה היתר הבניה אינו מחייב שגג המוסך יהא עשוי מחומר המסוגל לשאת משקל אדם, וזאת נוכח הגדרתו של אסבסט כחומר שביר, על-פי תקנה 1 לתקנות הבטיחות בעבודה (עבודה על גגות שבירים או תלולים), התשמ"ו-1986 (להלן: תקנות הבטיחות בעבודה). עוד נקבע כי העירייה לא התרשלה בהימנעה מלכלול בהיתר הבניה דרישה המחייבת כי גג המוסך יהא מסוגל לשאת משקל אדם, וזאת, בין היתר, נוכח העובדה שעסקינן במבנה תעשייה, המצוי באזור תעשייה, ואשר אין לצפות כי עוברי אורח יעלו אל גגו.

7. בית המשפט המחוזי הוסיף ובחן את טענת התובע והמל"ל כי העירייה התרשלה במתן רישיון עסק למוסך, חרף שילובם של לוחות פרספקס בגגו, וזאת, כך נטען, בניגוד להוראות היתר הבניה. בית המשפט המחוזי קיבל טענה זו וקבע כי העירייה לא עמדה בנטל המוטל עליה להוכיח קיומו של צידוק חוקי להענקת רישיון העסק למוסך, חרף הפרת הוראות היתר הבניה כאמור. עוד ציין בית המשפט המחוזי כי אמנם לא ניתן לקבוע, בהתבסס על החומר המונח לפניו, אם הגג היה נשבר תחת משקלו של התובע אף אלמלא הותקנו בו לוחות הפרספקס. ברם, היות שעובר לנפילתו הילך התובע על לוחות האסבסט שבגג, ונפל רק בדרכו על לוחות הפרספקס, נאות בית המשפט המחוזי לקבל את הטענה כי אירוע הנפילה לא היה מתרחש אם היה הגג כולו עשוי אסבסט.

נוכח האמור, נקבע כי העירייה הפרה את חובתה ליתן רישיון עסק אך לעסקים המנוהלים במבנה התואם את היתר הבניה שהוצא לגביהם; וכי לולא הפרה זו, התאונה לא היה מתרחשת. לפיכך, קבע בית המשפט המחוזי כי יש להטיל על העירייה אחריות לנזקיו של התובע.

8. בהמשך לכך, הוסיף בית המשפט המחוזי וקבע כי יש לייחס לתובע אשם תורם בשיעור של 60%. כמו כן, קיבל בית המשפט המחוזי את ההודעה לצד שלישי שהוגשה נגד הראל, ודחה את ההודעות שנשלחו לאיילון ולמגדל. עוד נקבע היקף הפיצויים לו זכאי התובע, כמו גם אופן חלוקת הסכומים בינו לבין המל"ל אשר שילם את תגמוליו של התובע.

על פסק דין זה נסבו שלושת הערעורים שלפנינו.

הערעורים דנן

9. התובע והמל"ל טוענים בערעורם כי שגה בית המשפט המחוזי בדחותו את התביעה נגד סרגיי והדר, שכן סרגיי היה מודע לסכנה הטמונה בעלייה לגג המוסך, הותר את נתיב העלייה לגג – פתוח, וכן עלה בעצמו אל הגג ובכך יצר בפני התובע מצג שווה של העדר מסוכנות. משכך, נטען כי סרגיי יכול וצריך היה לצפות כי עוברי אורח עשויים לעלות אל גג המוסך, וכי היה עליו להזהיר את התובע מפני עלייה אל הגג כאמור. עוד נטען כי שגה בית המשפט המחוזי בקבעו שהתובע לא הוכיח ברמת ההוכחה הנדרשת כי סרגיי או מי מטעמו הדריכו אותו כיצד לעלות אל הגג.

10. בערעורה טוענת העירייה, בעיקרו של דבר, כי שגה בית המשפט המחוזי בקבעו כי הפרה את חובתה בכך שהעניקה למוסך רישיון עסק על אף החריגה כביכול מהיתר הבניה. נטען כי לא היתה במקרה זה כל חריגה מן ההיתר, שכן זה לא כלל דרישה לפיה על גג המוסך להיות עשוי מאסבסט. לעניין זה מדגישה העירייה את קביעתו של בית המשפט המחוזי כי ההיתר ניתן כדין, וכן כי היתר הבניה אינו מחייב כי הגג ייעשה מחומר המסוגל לשאת משקל אדם. עוד נטען כי יש לקבל את ערעור העירייה נוכח קביעת בית המשפט המחוזי כי לא היה על העירייה לצפות את האפשרות שהתובע יעלה אל גג המוסך; וכן מחמת שיקולי מדיניות, היות שחיובה בגין מלוא נזקו של התובע, תוך דחיית התביעה נגד סרגיי, המחזיק במוסך – הינו מרחיק לכת.

11. הראל מצטרפת בערעורה לעיקרי טענות העירייה, וטוענת, בין היתר, כי היה על בית המשפט המחוזי להטיל על סרגיי את מלוא האחריות לנזקי התובע. מגדל ואיילון מצטרפות אף הן לטענות העירייה.

12. בתגובה לערעור העירייה טוענים התובע והמל"ל כי יש לדחות את הטענה לפיה רישיון העסק שניתן למוסך תאם את היתר הבניה, אשר לא כלל דרישה בנוגע לחומר

הגלם ממנו יש להקים את הגג, וזאת, כך נטען, היות שהעירייה אינה יכולה להיבנות ממחדלה לכלול בהיתר דרישה כאמור – מחדל אשר חייב "השלמה" על-ידי בית המשפט המחוזי. כמו כן, נטען כי קביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה סרגיי והעירייה לא היו צריכים לצפות את האפשרות שהתובע יעלה אל גג המוסך, מתייחסת אך לחובתם של אלה להציב שלטי אזהרה או לגדר את הגג, ואין בה כדי לפטור את העירייה מאחריות בגין מתן רישיון העסק למוסך. בתוך כך, נטען כי היה על העירייה לצפות כי עוברי אורח עשויים לעלות אל גג המוסך, ומשכך, היה עליה לדרוש כי המבנה יעמוד בסטנדרט בטיחות ראוי.

13. סרגיי והדר סומכים ידיהם על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, וטוענים, בין היתר, כי הקביעה לפיה התובע לא הוזמן על-ידי סרגיי לעלות את הגג, ואף לא תודרך על-ידי סרגיי או ולדימיר בדבר הדרך לעשות כן – מבוססת על ממצאי עובדה ומהימנות של הערכאה הדיונית, ולכן, אין מקום להתערבותה של ערכאת הערעור בקביעה זו. אשר לטענות התובע והמל"ל לפיהן סרגיי יצר בפני התובע מצג שווא של היעדר מסוכנות בעליה אל הגג, והיה על סרגיי להזהיר את התובע מפני עלייה אל גג המוסך, נטען כי טענות אלה לא נטענו בפני בית המשפט המחוזי, ומשכך מהוות הרחבת חזית אסורה. כן נטען כי יש לדחות את טענות העירייה והראל לפיהן יש לחייב את סרגיי בנוקי התובע, שכן מדובר בטענות אשר עלו לראשונה במסגרת ההליך דנן, וכן מאחר שהעירייה היא אשר נתנה רישיון עסק למוסך, לאחר שסרגיי עמד בכל התנאים הנדרשים לכך.

14. לבסוף, יצוין כי הצדדים התייחסו אף לקביעותיו של בית המשפט המחוזי בנוגע לאשמו התורם של התובע, ובנוגע להודעות לצד שלישי אשר נשלחו על-ידי העירייה. ברם, לא ראיתי להידרש לטענות אלה, נוכח מסקנתי שלהלן.

עוד יוער כי בהחלטה מיום 12.4.2018 הורה בית משפט זה (כב' השופט מ' מוזס); ע"א 1751/18) על עיכוב ביצוע תשלום הפיצויים אשר הושגו על העירייה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי, וזאת עד להכרעה בערעור שהגישה.

דיון והכרעה

15. לאחר שנדרשתי לטענות הצדדים לפנינו – בכתב ובעל-פה, באתי לכלל מסקנה כי יש לדחות את ערעור התובע והמל"ל ולקבל את ערעוריהן של העירייה ושל הראל – הכול כפי שיבואר להלן.

16. תחילה, יצוין כי רובן ככולן של טענות התובע והמל"ל בערעוריהם מכוונות נגד קביעות עובדתיות מובהקות של בית המשפט המחוזי. כזו היא לדוגמה טענתם לפיה היה על בית המשפט המחוזי לקבוע כי סרגיי הזמין את התובע לעלות אל הגג, וכי הוא או מי מטעמו תידרכו את התובע כיצד לעשות כן. מושכלות יסוד הן כי ככלל, יימנע בית המשפט שלערעור מלהתערב בממצאי עובדה ומהימנות שנקבעו על-ידי הערכאה הדיונית, ואשר מבוססים על התרשמותה הבלתי-אמצעית מן הראיות והעדויות שהוצגו לפניה, אלא במקרים חריגים (ראו: ע"א 8566/06 אמריקר שירותי ניהול וייעוץ (1987) בע"מ נ' מליבו – ישראל בע"מ, פסקה 28 (8.11.2009); ע"א 8329/16 טרנס אטלס בע"מ נ' אליהו פרחי בדי ריפוד בע"מ, פסקה 16 (4.6.2018)). לא שוכנעתי כי העניין דנן נמנה עם אותם מקרים חריגים המצדיקים סטייה מן הכלל האמור.

17. בנוסף, אין להתערב בקביעת בית המשפט המחוזי לפיה סרגיי והעירייה לא היו צריכים לצפות כי עוברי אורח יעלו אל גג המוסך, וקביעה זו יפה, לדידי, אף בהינתן טענות התובע והמל"ל בדבר הותרת נתיב העלייה אל הגג פתוח, ובדבר מצג הבטיחות אשר יצר לכאורה סרגיי בעמדו על גג המוסך. זאת, כפי שציין בית המשפט המחוזי, לאור העובדה שעסקינן במבנה הממוקם באזור תעשייה, בהעדר כל סיבה נראית לעין לעלייתם של לקוחות או עוברי אורח אל גג המוסך, וכן נוכח דרך החתחתים אשר נדרש לעבור כל המבקש לעלות אל הגג האמור.

אשר על כן, אני סבורה כי בדין דחה בית המשפט המחוזי את התביעה נגד סרגיי והדר, ומשכך, יש לדחות אף את ערעור התובע והמל"ל בנדון.

ערעורי העירייה והראל

18. כאמור לעיל, בית המשפט המחוזי השתית את קביעותיו בעניין אחריות העירייה, על התרשלותה במתן רישיון העסק למוסך, חרף שילובם של לוחות פרספקס בגגו, ותוך הפרה של הוראות היתר הבניה. ואולם, קביעה זו מוקשית בעיני, שכן עיון בהיתר הבניה מעלה כי אין בו כל הוראה המחייבת כי גג המוסך ייבנה מאסבסט דווקא ולא מלוחות פרספקס, והדברים אף מצאו ביטוי בתצהירה המשלים של מנהלת מחלקת הרישוי. יתר על כן, בית המשפט המחוזי קבע בפסק דינו כי "לא ניתן לקבוע בוודאות מה היו תנאי ההיתר משנת 1970 בדבר טיבו של הגג" (ראו: שם, בפסקה 75). בנסיבות אלה, לא היה

בסיס לקביעה כי העירייה התרשלה במתן רישיון העסק למוסך, ודי בכך כדי לדחות את התביעה נגדה.

19. יתר על כן, אני סבורה כי אף אם פלל היתר הבניה דרישה המחייבת כי גג המוסך ייעשה מאסבסט (שאז ניתן היה לומר כי העירייה התרשלה במתן רישיון העסק בניגוד לתנאי היתר הבניה), הרי שלא היה בכך כדי להביא להטלת אחריות על העירייה לנזקי התובע. כידוע, לא די בהתרשלות כשלעצמה על מנת לחייב את הגורם המתרשל בנזיקין, אלא יש להוסיף ולהוכיח, בין היתר, קשר סיבתי משפטי בין ההתנהגות הרשלנית לבין נזקי התובע. בתוך כך, על התובע להוכיח כי המתרשל צריך היה לצפות שמעשיו יגרמו לנזק העומד על הפרק (ראו: רע"א 4394/09 לנדרמן נ' סגיב הנדסה ושות' (1993) בע"מ, פסקאות 7-8 (30.12.2010); ע"א 4486/11 פלוני נ' פלוני, פסקה 10 (15.7.2013); ישראל גלעד דיני נזיקין – גבולות האחריות 574-575 (2012) (להלן: גלעד דיני נזיקין)). ואולם, בענייננו, בית המשפט המחוזי קבע בפסק דינו כי העירייה לא היתה צריכה לצפות בנסיבות העניין שהתובע יעלה אל גג המוסך (ראו בפסקאות 57-59 לפסק דינו) – קביעה אשר לא ראיתי להתערב בה, כאמור לעיל. הנה כי כן, במקרה דנן לא מתקיים קשר סיבתי משפטי בין מתן רישיון העסק למוסך לבין התאונה ונזקי התובע, ואף מטעם זה לא היה מקום לקבל את תביעת התובע והמל"ל נגד העירייה.

20. למעלה מן הצורך, אציין כי מסופקני אם התקיים בענייננו קשר סיבתי עובדתי בין מתן רישיון העסק לבין הנזקים מהם סובל התובע, שכן מתצהירה המשלים של מנהלת מחלקת הרישוי עולה כי עסקינן בגג העשוי בניה קלה, אשר אינו מיועד לשאת משקל אדם. מה לי, אפוא, אם הגג נבנה מפרספקס או מאסבסט – המוגדר בתקנה 1 לתקנות הבטיחות בעבודה כ"חומר שביר... שמבחינת חוזקו איננו בטוח לנשיאת משקלו של אדם"?

21. זאת ועוד, ראיתי להתייחס לקושי המתעורר מתוצאת פסק דינו של בית המשפט המחוזי, בגדרו חויבה העירייה בתשלום נזקי התובע בגין אי-התאמה לכאורית של גג המוסך להוראות היתר הבניה, בעוד שהגורמים הישירים להפרה נטענת זו (בעלת המבנה או המחזיק בו) – נמצאו פטורים מכל אחריות. בהקשר זה, אעיר כי יש להישמר מפני הרחבה יתרה של האחריות המוטלת על רשויות המדינה בגין נזקים הנובעים מהפעלת סמכויות שלטוניות הנתונות בידיהן, כדוגמת רישוי ופיקוח. זאת, נוכח העובדה שככלל, אחריות המדינה בכל הנוגע לנזקים מעין אלה – היא אך עקיפה, ובוודאי שאינה עולה, ככלל, על האחריות והאשם הטמונים במעשי המעוולים הישירים וה"קרובים" יותר לנזק הנתבע. ונסיבות המקרה דנן יעידו.

הרחבה יתרה של האחריות המוטלת על המדינה בגין הפעלת סמכויות שלטוניות כאמור, עלולה להפוך את המדינה "למעין 'מבטח על' של כל הפעילות במשק בכל תחומי החיים שלגביה יש למדינה סמכויות פיקוח, רישוי והסדרה" (כדברי חברי, השופט י' עמית, בע"א 7008/09 עבד אל רחים נ' עאבד אל קאדר, פסקה 45 (7.9.2010)). בכך, עשויים אנו להסתכן ב"הצפתן" של רשויות המדינה בתביעות נזיקין רבות ונרחבות, כמו גם בהחצנת עלויותיהם של המעוולים הישירים על "כיסה העמוק" של המדינה – הניזון מכספי הציבור כולו (ראו: שם; וכן להרחבה בנדון ראו: גלעד דיני נזיקין, בעמודים 1057-1049; ישראל גלעד "האחריות בנזיקין של רשויות ציבור ועובדי ציבור (חלק ראשון)" משפט וממשל ב 339, 351-358 (התשנ"ה); תמר גדרון "אחריות המדינה, גופים ציבוריים וממלאי תפקידים ציבוריים לנזק שנגרם ברשלנות – מדרון חלקלק" הפרקליט נא 443, 447-450 (התשע"ב)).

22. נוכח כל האמור לעיל, אני סבורה כי אין מקום להטיל על העירייה אחריות לנזקי התובע. ממילא, מתייטר אף הצורך לדון בטענות הצדדים באשר לאשמו התורם של התובע ולהודעות לצד שלישי אשר נשלחו על-ידי העירייה.

23. בשולי הדברים אציין כי לא נעלמה מעיני טענת התובע והמל"ל כי העירייה אינה יכולה להיבנות ממחדלה לכלול בהיתר הבניה התייחסות לחומר ממנו יהא עשוי הגג. בהקשר זה, ראיתי להעיר כי טענה זו מוקשית, שכן יש בה משום תקיפה עקיפה של היתר הבניה גופו, וזאת בחלוף כ-40 שנה ממועד נתינתו. על כל פנים, אין צורך להידרש לטענה האמורה, וזאת נוכח הקביעה כי העירייה לא היתה צריכה לצפות כי עוברי אורח יעלו אל גג המוסך, ובהעדר קשר סיבתי – כמבואר לעיל.

24. סוף דבר: נוכח כל האמור לעיל, אציע לחבריי כי נדחה את ערעור התובע והמל"ל. כן אציע כי נקבל את ערעוריהן של העירייה ושל הראל, כך שהעירייה לא תישא בכל אחריות לנזקיו של התובע.

עוד אציע כי בנסיבות העניין, יישא כל צד בהוצאותיו בהליך זה, וכי ההוצאות שהוטלו על העירייה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי לטובת התובע והמל"ל – תבוטלנה.

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' אלרון:

1. אני רואה לנכון להסתייג מהערות חברתי השופטת י' וילנר בפסקאות 19-21 לחוות דעתה, שלפיהן אף אם נפל פגם במתן היתר העסק למוסך אין לחייב את עיריית אשקלון בנזיקין בנסיבות בהן בעל המוסך עצמו אינו חב בנזקי הנפגע.

2. אחריותה של עירייה בגין נזקים אשר היה בכוחה למנוע על-ידי הקפדה על סמכות הפיקוח המוענקת לה לפי דין מעוררת סוגיות משמעותיות באשר להיקף חובת הזהירות המוטלת עליה במקרים אלו. בכלל זה, מתעוררת השאלה אם במקרים מסוימים ראוי להטיל על העירייה לצפות נזקים אשר המזיק הישיר לא צפה ולא היה עליו לצפות.

במקרה דנן, אילו אכן הייתה חריגה מהיתר הבנייה באופן בניית גג המוסך, איני פוסל את האפשרות העקרונית לקבוע כי בעוד שלא היה על מנהל המוסך לצפות כי אדם כלשהו יעלה על גג המבנה וייפגע כתוצאה מאופן בנייתו – על העירייה היה לצפות אפשרות זו ולהימנע ממתן היתר עסק למוסך בשל הסכנה הגלומה בו.

3. השופטת וילנר הדגישה בחוות דעתה כי הרחבת אחריות רשויות המדינה בנזיקין במקרים בהם המזיק הישיר פטור מאחריות עלולה להביא ל-"הצפתן" בתביעות נזיקין רבות ולפגוע בציבור משלמי המסים המממן את תשלום הפיצוי.

אלא שלמול נימוקים אלו ניצבים שיקולים מתחרים רבים (ראו למשל: אריאל פורת נזיקין א, 204-205 (2013) (להלן: פורת)). כך למשל, ספק אם נכון ומוצדק לגלגל את עלות התרשלותה של הרשות על כתפיו של הנפגע המזדמן אשר איתרע מזלו ורשלנותה הסבה לו נזק. לדידי, במקרים מסוג אלו מוטב להטיל את עלות רשלנותה של הרשות על פני הציבור כולו – ולא להותיר את הנפגע ללא סעד.

השיקולים התומכים בהטלת אחריות נזיקית על רשויות ציבוריות עמדו ביסוד המגמה אשר השתרשה בעשורים האחרונים לפיה יש דווקא להרחיב את אחריותן בנזיקין (ראו למשל: ע"א 9313/08 אופנברג נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבניה תל אביב-יפו, בפסקה 19 (7.9.2011); רע"א 2063/16 גליק נ' משטרת ישראל, בפסקאות 14-19 (19.1.2017)) ראו גם: פורת, שם). בהקשר זה יודגש כי הדברים אליהם הפנתה חברתי השופטת וילנר בע"א 7008/09 עבד אלרחים נ' עבד אל קאדר (7.9.2010) מהם משתמע כי יש לצמצם את אחריות המדינה בנזיקין הם חריג שאינו מעיד על הכלל, וכפי שצוין שם ההערות אשר נכתבו בנושא אינן אלא בגדר "הרהורים" אשר נאמרו למעלה מן הצורך (שם, בפסקאות 45-47. לגישה שלפיה יש בדברים אלו כדי לבשר על שינוי בגישת בית המשפט ראו למשל: חיה זנדברג "תביעות נזיקין נגד הרשות המבצעת – על תנועת המוטטלת" הפרקליט נב 3, 38 (2013)).

יודגש כי אין במגמה זו כשלעצמה כדי להפוך את המדינה ל"מבטחת על", אלא להשוות את מעמד גופי המדינה לכל גוף מאוגד אחר האחראי על נזקי רשלנותו (ע"א 2906/01 עיריית חיפה נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ, בפסקה 18 (25.5.2006)).

4. מכל מקום, כחברתי השופטת וילנר אף אני סבור כי במקרה דנן לא נפל פגם במתן היתר העסק למוסך, ומשכך אין מקום לקבוע כי העירייה גרמה ברשלנותה לנזקי הנפגע. בנסיבות אלה איני סבור כי אנו נדרשים לקבוע מסמרות באשר להיקף חובת הזהירות המוטלת על רשויות ציבוריות בהפעלת סמכויות הפיקוח המוענקות להן על פי דין.

משכך, אני מצטרף לתוצאה אליה הגיעה חברתי השופטת וילנר בחוות דעתה.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת י' וילנר.

ניתן היום, ג' בתשרי התש"פ (2.10.2019).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

ש ו פ ט